

KAZIMIERZ GRYŻENIA
WITOLD STARNAWSKI
DARIUSZ STĘPKOWSKI

NA 70. URODZINY PROFESORA DIETRICHA BENNERA

Dzięki życzliwości Redakcji ukazujący się drugi numer nowego periodyku naukowego „Forum Pedagogiczne” jest poświęcony osobie i dziełu Profesora Dietricha Bennera, który 1 marca bieżącego roku obchodził 70. rocznicę urodzin. Od 2008 roku jest on pracownikiem naukowym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW) w Warszawie i zarazem kierownikiem Katedry Podstaw Pedagogiki Ogólnej na Wydziale Nauk Pedagogicznych (WNP).

Autorami prezentowanego zbioru artykułów są pracownicy WNP i doktoranci UKSW. Zebrane w nim teksty da się podzielić na trzy grupy: po pierwsze, artykuły dedykowane Panu Profesorowi autorstwa Zbigniewa Babickiego, Stanisława Chrobaka, Kazimierza Gryżeni, Marleny Kilian i Edyty Wolter, po drugie, artykuły powstałe pod wpływem jego wykładów lub pism – Kingi Krawieckiej, Bartosza Mitkiewicza, Eugeniusza Sakowicza, Bartłomieja Skowrońskiego, Jerzego Stochmiałka i Emilii Śmiechowskiej-Petrovskij, i po trzecie, artykuły analizujące jego poglądy naukowe i koncepcję pedagogiczną, do których należy zaliczyć opracowania Witolda Starnawskiego i Dariusza Stępkowskiego. Mając na względzie tę różnorodność i specjalny charakter niniejszej publikacji, odstąpiliśmy od ramowej struktury czasopisma i uporządkowaliśmy dostarczone materiały alfabetycznie według nazwisk ich autorów. Numer otwiera słowo Pani Dziekan WNP Jadwigi Kuczyńskiej-Kwapisz, zamyka natomiast wywiad z Profesorem Bennerem oraz wykaz jego polskich publikacji.

Ten, kto chciałby dociekać więzi łączących Profesora Bennera z Polską, miałby niemałą trudność w ich odnalezieniu. Co prawda we wstępie do wydanego w 2008 roku wyboru swoich artykułów Profesor napisał, że „współpraca z Polską jest od dawna moim wielkim pragnieniem”¹, to jednak tłem tej wypowiedzi nie były żadne koligacje rodzinne czy zdarzenia biograficzne. W tym samym tekście autor wyznawał: „nie znam języka polskiego ani nie umiem mówić po polsku”², i dodawał: „polskiej myśli pedagogicznej ani jej tradycji zupełnie nie znam”³, usprawiedliwiając się tym, że: „Niestety w Niemczech stan wiedzy na te tematy jest bardzo niski, co wymaga zmiany”⁴. Dlaczego więc przyjął zaproszenie do pracy w Warszawie?

Częściową odpowiedź na powyższe pytanie można znaleźć we wspomnianym wywiadzie z Profesorem Bennerem. Zapis rozmowy ma wyjątkowy charakter, ponieważ ukazuje on postać naukowca od strony dość rzadko zauważanej u ludzi nauki, a mianowicie współbieżności indywidualnej historii życia z uprawianą dyscypliną naukową. Ale naszym zdaniem jest to tylko jedna część odpowiedzi. Druga ma związek z etosem naukowca, który – może zabrzmieć to nieco patetycznie – ucieleśnia się w osobie Profesora. Głównym znamieniem tego jest łatwo zauważalny w jego czynach i słowach prymat wiedzy. Nie należy jednak mylnie sądzić, że chodzi tu o postawę scjentystyczną. Uprawianie nauki oznacza dla Profesora Bennera zajęcie postawy uczonego profesjonalisty, który zachowując więź z rzeczywistością, nie zamyka oczu ani na silne, ani na słabe strony poznania naukowego. Odnosząc to do opracowanego przez Profesora prakseologicznego modelu całokształtu ludzkiej *praxis*, sfera nauki jest jedną z możliwych płaszczyzn stawania się człowiekiem. Mimo że Profesor Benner jest zdecydowanym przeciwnikiem definiowania wychowania jedynie w oparciu o przesłanki antro-

¹ D. Benner, *Wprowadzenie autora do wydania polskiego*, [w:] tenże, *Edukacja jako kształcenie i kształtowanie*, wyb. i tłum. z jęz. niem. D. Stępkowski, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2008, s. 13.

² Tamże.

³ Tamże, s. 14.

⁴ Tamże.

pologiczne, to jednak temu ostatniemu, czyli stawaniu się człowiekiem, przypisuje decydującą rolę. Wynika to stąd, że jego zdaniem człowiek i tylko on jest rzeczywistym podmiotem każdego ludzkiego myślenia i działania – w tym również wychowawczego.

Wydaje się, że Profesor Benner przyjął zaproszenia do Warszawy ze względu na jeszcze jeden element, który pozornie tylko stoi w sprzeczności ze wskazanym powyżej etosem naukowca. Tym elementem jest wrażliwość i otwartość na natchnienia chwili. Powoduje to, że niemożliwe jest wyobrażenie sobie Pana Profesora zasklepionego w skonstruowanym przez siebie gmachu wiedzy. Wprost przeciwnie – jest on nieustannie zainteresowany nowymi pytaniami i wyzwaniem oraz wyczułony na to, co przynosi codzienność.

Na tym tle warto choćby w skrócie nakreślić drogę rozwoju naukowego Profesora Bennera. Po odbyciu studiów podstawowych z zakresu filozofii, historii i germanistyki, najpierw na Uniwersytecie w Bonn, a następnie w Wiedniu, w 1965 roku obronił na tym ostatnim doktorat z filozofii. W latach 1965-1970 był zatrudniony w Instytucie Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Friedricha Wilhelma w Bonn kolejno na stanowisku asystenta, adiunkta i profesora. Na tymże uniwersytecie przedłożył w 1970 roku rozprawę habilitacyjną i po odbyciu kolokwium habilitacyjnego uzyskał *venia legendi*, czyli prawo nauczania. W roku akademickim 1971-1972 przebywał na Uniwersytecie we Fryburgu Bryzgowijskim jako profesor zastępujący po przejściu na emeryturę Eugena Finka. W 1973 został powołany na stanowisko profesora pedagogiki ogólnej na Uniwersytecie w Monasterze. Obowiązki te pełnił do 1991 roku, w którym przyjął nominację (*Ruf*) na stanowisko profesora pedagogiki ogólnej na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie. Pracował tam nieprzerwanie aż do przejścia na emeryturę w 2008 roku. W 2004 roku Profesor Benner został mianowany profesorem honorowym na *East China Normal University* w Szanghaju (Chiny). I jak już wspomniano, od 2008 roku jest pracownikiem UKSW i kierownikiem Katedry Podstaw Pedagogiki Ogólnej WNP.

Do tych – można by rzec – kamieni milowych kariery akademickiej Profesora Bennera należy dodać jeszcze to, że wielokrotnie peł-

nił on odpowiedzialne funkcje kierownicze: jako dyrektor Instytutu Nauk o Wychowaniu w Monastyrze w latach 1973-1991 i jako dziekan Wydziału Filozoficznego IV w Berlinie w latach 1992-1996 i 2002-2006. Niewątpliwie jest to dowód tego, że był darzony wielkim zaufaniem oraz ma właściwe kompetencje organizacyjne.

Warte podkreślenia jest zaangażowanie Profesora Bennera także poza własną uczelnią. Oprócz recenzowania prac doktorskich i habilitacyjnych, a także aktywnej współpracy w różnorodnych gremiach eksperckich (jak np. w *Advisory Board* przy Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Wiedeńskiego, którego jest członkiem), na podkreślenie zasługuje to, że w latach 1980-1982 i 1988-1994 był członkiem prezydium *Deutsche Gesellschaft für Erziehungswissenschaft* (Niemieckie Towarzystwo Nauki o Wychowaniu), a w latach 1990-1994 pełnił urząd jego przewodniczącego. W latach 1982-2003 należał do zespołu redakcyjnego renomowanego niemieckiego czasopisma pedagogicznego „*Zeitschrift für Pädagogik*” i dwukrotnie – w latach 1982-1983 i 1996-2001 – pełnił obowiązki redaktora naczelnego. Potwierdzeniem międzynarodowej renomy, jaką zyskały jego prace, są dwa tytuły *doctor honoris causa*, które przyznały mu duński Aarhus Universitet w Kopenhadze (11.09.2009) i finlandzka Åbo Akademi University w Turku (20.05.2011).

Znamiennym rysem uprawiania pedagogiki jako dyscypliny naukowej jest u Profesora Bennera nieustanne dążenie do zadośćuczynienia Humboldtowskiemu dwumianowi *Lehre und Forschung*, czyli nauczanie i badania. Konsekwencją takiej postawy są liczne projekty badawcze, które wspólnie z innymi naukowcami przeprowadził w ciągu minionych trzydziestu lat. Warto je wymienić choćby tylko z nazwy:

- we współpracy z J. Ramsegerem: *Grundschulprojekt Gievenbeck*⁵ (1980-1983);

⁵ Gievenbeck to nazwa dzielnicy Monastyru, miasta położonego w Westfalii, krainie historycznej w Niemczech zajmującej obszar między Renem a Wezerą, na północ od Ruhry. Projekt oznaczony tą nazwą dotyczył reformy programu wychowania i kształcenia w jednej ze szkół podstawowych.

- we współpracy z H. Kemperem: *Allgemeinbildung und Schulstruktur*⁶ (1990-1998);
- we współpracy z K.-F. Göstemeyerem i H. Sladkiem: *Bildungstheorie und Unterricht. Untersuchungen zum Verhältnis von systematischer Pädagogik, Lehrplanlegitimation und Didaktik in der Sowjetischen Besatzungszone und der Deutschen Demokratischen Republik*⁷ (1994-1997);
- we współpracy z G. Fischerem, K.-F. Göstemeyerem, H. Schlussem i H. Sladkiem: *Bildungstheorie und Unterricht*⁸ (1994-2000);
- we współpracy z R. Schiederem, Th. Willemsem i H. Schlussem: *Qualitätssicherung und Bildungsstandards für den Religionsunterricht an öffentlichen Schulen, am Beispiel des Evangelischen Religionsunterrichts – RU-Bi-Qua*⁹ (2006-2007);
- we współpracy z R. Schiederem, Th. Willemsem i H. Schlussem: *Konstruktion und Erhebung von Religiösen Kompetenzniveaus im Religionsunterricht – KERK*¹⁰ (2007-2009);
- we współpracy z R. Nikolovą i J. Swiderski: *Entwicklung eines Testinstruments zu einer didaktisch und bildungstheoretisch ausgewiesenen Erfassung moralischer Kompetenzen, bezogen auf den Ethik-Unterricht an öffentlichen Schulen – ETiK*¹¹ (2008-2013).

⁶ W przekładzie na język polski nazwa projektu znaczy „Kształcenie ogólne a struktura szkoły”. Efektem współpracy obu naukowców jest monumentalne, składające się z czterech tomów opracowanie pt. *Theorie und Geschichte der Reformpädagogik*. Do każdego z tomów wydano osobno wybór tekstów źródłowych.

⁷ „Teoria kształcenia a nauczanie szkolne. Badania w sprawie zależności między pedagogiką systematyczną, legitymizacją programów nauczania i dydaktyką w Radzieckiej Stefie Okupacyjnej i Niemieckiej Republice Demokratycznej”.

⁸ „Teoria kształcenia a nauczanie szkolne”. Projekt opatrzony tą nazwą był częścią wspólnej pracy badawczej przeprowadzonej przez naukowców obu berlińskich uniwersytetów: Wolnego Uniwersytetu i Uniwersytetu Humboldta. Tematem współpracy było: „Kształcenie i szkoła w procesie transformacji od Radzieckiej Strefy Okupacyjnej do nowych landów”.

⁹ „Zabezpieczanie jakości nauczania i standardów kształcenia w odniesieniu do nauczania religii w szkołach publicznych na przykładzie ewangelickich lekcji religii”.

¹⁰ „Konstruowanie i eksploracja stopni kompetencji religijnej w nauczaniu religii”.

¹¹ „Rozwój narzędzia testowego służącego ujmowaniu dydaktycznie uzasadnionych kompetencji moralnych w odniesieniu do lekcji etyki w szkołach publicznych”.

Odzwierciedleniem zaprezentowanych powyżej wielostronnych zainteresowań badawczych Profesora Bennera jest bogaty dorobek piśmieniczny. Pełna bibliografia jego pism obejmuje 25 pozycji książkowych, 173 artykuły naukowe i 24 prace pod redakcją¹². Wiele z nich zostało przetłumaczonych na język angielski, chiński, duński, francuski, hiszpański, holenderski, rosyjski, polski i włoski. Za główne dzieło on sam uważa *Allgemeine Pädagogik (Pedagogika ogólna)*, które po raz pierwszy ukazało się w 1987 roku i miało już 6 wydań (ostatnie w 2010 roku). W całości zostało przetłumaczone do tej pory tylko na język chiński. We fragmentach można je przeczytać po hiszpańsku, holendersku, rosyjsku i polsku.

Profesor Benner, przyjmując w 2008 roku zaproszenie do Warszawy, w cytowanym już wstępie do wyboru swoich artykułów wyraził wiarę, że: „między niemieckimi a polskimi pedagogami może dojść do efektywnej współpracy, która nie ograniczy się do osobistych znajomości czy spotkań z okazji sympozjów naukowych, lecz stanie się platformą wymiany poglądów i idei w obydwie strony”¹³. W tym kontekście zadeklarował: „w miarę swoich skromnych możliwości będę przyczyniał się do urzeczywistnienia tego celu”¹⁴. Wydaje się, że spełnieniem tej deklaracji było przystąpienie w 2010 roku do Towarzystwa Pedagogiki Filozoficznej im. B.F. Trentowskiego i udział w kilku już konferencjach naukowych w Polsce. Sprawia to, że zarówno osoba Profesora, jak i jego myśl stopniowo zdobywają trwałe miejsce również we współczesnej pedagogice polskiej.

W związku z powyższym warto przytoczyć słowa Johanna F. Herbarta, który zwracając uwagę na swoiste prawo dziedziczenia, które funkcjonuje w nauce, pisał: „respekt jednego myśliciela dla drugiego nakazuje, aby zwracać szczególną uwagę na przekazanie dziedzictwa duchowego każdemu tak, jak zdoła je sobie przyswoić – bez naruszenia założeń

¹² Por. <http://www2.hu-berlin.de/allg-erzwiss/benner.html> (otwarto 19.08.2011).

¹³ D. Benner, *Wprowadzenie*, dz. cyt., s. 14.

¹⁴ Tamże.

dyscypliny”¹⁵. Jeśli zdanie to zinterpretuje się na tle zaszczonego przez Profesora Bennera na WNP UKSW myślenia ogólnopedagogicznego, można powiedzieć, że mimo niedługiego okresu pracy Profesora wśród nas jego koncepcja stała się elementem dorobku i składową dziedzictwa naszego Wydziału. Dziedzictwa, które warte jest bliższego poznania i przekazania.

Panu Profesorowi życzymy dużo sił i zapału do pracy naukowej oraz zdrowia i długich lat życia. *Ad multos annos!*

¹⁵ Cyt. za: D. Stępkowski, *Bycie a myślenie w metafizyce Herbarta*, „Studia Philosophica Wratislaviensia” 4(2010)1, s. 138.